

Prof. Dr. Gerhard Fanselau
 1904. április 30 – 1982. április 28.

Több mint félszázados, eredményekben gazdag, tudományos munka után távozott körünkől Gerhard Fanselau akadémikus, a berlini és a lipcsei Egyetemek geofizika professzora, a német földmágneses kutatás kiemelkedő egyénisége, Egyesületünk tiszteleti tagja.

Gerhard Fanselau a berlini Egyetemen tanult. Tanulmányai során, a 20-as évek közepén, szem- és fültanúja volt a berlini fizika nagy korszakának; különösen Max Planck professzor gyakorolt rá mély benyomást. A 30-as években mint fiatal kutató Adolf Schmidt vezetése alatt ismerkedett meg a földmágnességgel és Julius Bartels mellett működött az akkor alapított niemecki obszervatórium felszerelésén és tudományos profiljának meghatározásán. Nagy szerepe volt abban, hogy az obszervatórium a földmágneses kutatás egyik vezető központja lett Európában.

A háború az obszervatórium nemzetközi kapcsolatait megszüntette, a tudományos munka lehetőségeit erősen korlátozta, utolsó heteiben az épületek és a műszerpark súlyosan megrongálódott, részben megsemmisült. Az új obszervatórium berendezése és felújítása, nemzetközi kapcsolatainak kiépítése teljes mértékben Gerhard Fanselau nevéhez fűződik. Az újjáépítés során – a negyvenes évek végén – megszervezte a mágneses vízszintes térerősség teljes abszolút mérését.

Az obszervatórium problémái természetesen kapcsolatba hozták Gerhard Fanselau kutatásait a földmágnesség csaknem minden kutatási ágával: így az ionoszféra fizikával, a Nap-Föld fizikával, az elektromos mélyszondázásokkal, paleomágneses és kőzetmágneses problémákkal. Fanselau professzor széles látókörét jellemzi, hogy ezekre a fontos tudományterületekre már az 50-es évek elején felhívta munkatársai és tanítványai figyelmét és így az obszervatóriumi munka kiszélesítését állandóan szorgalmazta. Ezzel ideális alapját teremtette meg annak, hogy kialakuljon az NDK Központi Földfizikai Intézete.

Az obszervatórium felszerelésével kapcsolatos műszertechnikai és építési tevékenység egyik érdekes kiegészítése volt a hajómágneses mérések bevezetése az obszervatóriumban. Még a háború előtt, gyorsregisztrálás segítségével, a pulzációk mérését az obszervatórium rutinfeladatai közé sorolta.

✓ Az obszervatórium tevékenységéhez természetszerűleg hozzátartozik országos mágneses mérések szervezése. 1935-ben és 1957-ben ezeket a munkákat Gerhard Fanselau szervezte és nagy gonddal és pontossággal végzett és feldolgozott méréseivel jelentős nemzetközi elismerést ért el.

Adolf Schmidt az 1885-ös epochára vonatkozóan, a század elején kiszámította a földmágneses potenciál gömbfüggvény-együtthatóit. Gerhard Fanselau tőle örökölte a Föld permanens mágneses tere iránti érdeklődését és Schmidt munkájának folytatásaképpen, az 1945-ös epochára a 15. tagig bezárólag, munkatársaival meghatározta ugyanezeket az együtthatókat.

Fanselau professzor a földmágneses belső és külső tér problémáival foglalkozott és ezen a területen oly sok eredményt ért el, hogy azokra egyenként kitérni nem lehet. Maga vagy tanítványai – általa irányított – munkájával a földmágnesség szinte minden részterületén alkotott maradandót és ezek az eredmények a nemzetközi tudomány ismeretanyagába beépülve gazdagították az emberiség kultúrkincseit.

Gerhard Fanselau magyar kapcsolatai 1941 júniusában kezdődtek, amikor megmutatta nekem a niemecki obszervatóriumot és ugyanez év novemberében és decemberében segített az ógyallai Wild teodolit műszerállandóinak meghatározásában és a csatlakozó mérésekben a niemecki obszervatórium mágneses szintjéhez. Magyarországon először a Meteorológiai és Földmágnességi Intézet meghívására, 1942 nyarán járt. Budapesten előadást tartott, meglátogatta az intézet ógyallai obszervatóriumát és ott átadta a magával hozott és a niemecki obszervatóriumban általa bemért új földinduktort.

A régi kapcsolat a háború után, 1955-ben újult fel. Egyesületünk első ankétjának első külföldi vendége volt. Ezen az útján megismerkedett az új tihanyi obszervatóriummal és a további kapcsolatokat, csatlakozó méréseket személyes tekintélyével mindig támogatta. Tanítványai, munkatársai így magyar kollégákkal igen jó, baráti kapcsolatot építettek ki. Gerhard Fanselau ezután sokszor járt még hazánkban. Egyesületünk külföldi tiszteleti tagjává választotta 1964-ben.

Elhunytával az NDK geofizikusai nagy földmágneses szakemberüket, generációk tanítómesterét gyászolják; mi magyarok több évtizeden át velünk kooperáló, segítő barátunkat veszítettük el. Emlékét magasszintű tudományos eredményeinek kijáró tisztelettel és az alkotó tudós kiváló személyes tulajdonosságai elismeréséhez kapcsolódó szeretettel megőrizzük.

Dr. Barta György